

296 a ✓

IV.

Kalevalan magiaa.

Okkultishistoriallinen avain.

296 b

Kalevalan magiaa.

34.

Mitä magialla tässä tarkoitamme.

Magialla ymmärretään tavallisesti noituutta eli taikuntaa, jolla aikaansaadaan toivottuja tuloksia aineellisen elämän alalla nopeammin ja varmemmin kuin luonnollisilla keinoilla. Sitä kutsutaan hyräksi eli valkoiseksi, jos sen avulla tavoitellaan hyötyä ja etua itselleen tai ystävilleen, pahaiksi eli mustiksi taas, jos sitä käytetään toisten vahingoittamiseen.

(Suomelin v. 1910 ilmestyneessä)

Allan Menzies sanoo teoksensa "Maailman uskomot": "Johaisessa raakalaisuskomossa on joku määrä taikuntaa, käytetään taikakeinoja, joiden avulla luullaan voitavan vaikuttaa tulevaisuun asioihin tai saada edeltäpäin tietoa & niistä. Kehittyneillä ihmisellä ei ole tarkkaa kunnollista tietoa luonnontieteistä, eikä hän ymmäri syyn ja seurauksen suhdetta, niin että hänen mielen kuvitustaan ei rajoita mitään ja hän luulee voivansa monella tavalla vaikuttaa luonnon kulkuun. Hän jähjittää sellaista,

97)
jota hän luulee tapauksien syyksi, ja odottaa siten saavansa ai-
kaan samollaisia tuloksia; hän käyttää valtaansa, jonka hän luulee
henkien yfi omavansa, jehottakseen niitä täyttämään hänen toivo-
muksiaan. Tai hän käyttää esineitä, joissa hän luulee jonkun salai-
sen voiman piilevän, sillä tavalla, että hän laskee siten saavansa toi-
votun tuloksen aikaan. Taikaurko tuke siten tekemisiin sekä
henki:uskon että satunnaisten esineiden jalvelemisen kanssa, siis
seksi animismin että fetichismin kanssa. Heimön keskuudessa on
tavallisesti erityinen henkilö, joka tuntee nämä asiat ja pyydyt nii-
tä käyttämään." 1)

Tuntuu siis melkein kuin prof. Menzies asettuisi
valistuksen ajan kannalle ongien ja mystikan suhteen ja leimaisi niitä
taika- ja hauskoksi. Tieteellisesti oikeammalla ja varovaisem-
malla kannalla on prof. Heinrich Schurtz laajassa, suomeksi v.
1915 ilmestyneessä teoksessaan "Kulttuurin alkuperä", sanoes-
saan: "Nykyajan tutkija on saanut ratkaistavakseen sangan
vaikeita ongelmia. Tarkempi perehtyminen hypnotismin on osoit-
tanut, ettei pelkki kielteinen kanta ja rikkipiivi "shepsois" riitä,
vaan että suurella osalla siitä, mikä luonnonkansoissa esiintyy
mystiikkana, on tieteellisesti todistettava pohja ja perus. Siten on
kuoliniskun saanut esin. se mukaan ketsomus, että kaikki Sa-
maanit ja poppamiehet olivat taitavia ilveilyöitä ja silmänkää-
ntöjä." 2)

1) Op. cit. siv. 56, 57.

2) Op. cit. siv. 657.

298) (ja lappalaiset)
Suomalaiset ovat aina ympärillä asuvien
kansojen ~~kesken~~ olleet ~~toistuvasti~~ ^{meitä} noitia ja velhoja, ja tietysti
tällä on ollut syytä uskoonsa. Ei millään ^{lappalaisella} kansalla liene säi-
lössä niin paljon kaikenkaltaisia lukuja ja loitsuja kuin on
meidän kansallamme. Jo v. 1782 ilmestyi Turussa K. E. Leneqvistin
(^{latinkielinen} tutkimus ~~vanhojen~~ vanhojen suomalaisten tietoperäisestä ja käy-
tännöllisestä taikauskosta (Dissertatio de superstitione veterum
Fennorum theoretica et practica), ja koska siinä huokitellaan
ja luotellaan magiillisia ilmiöitä tyhjentävämmiin kuin myöhem-
missä teoksissa, mitä olemme nähneet, tahdomme tässä lyhyesti tois-
ta Porthan-Leneqvistin luokittelun!

„Hyväitehviä loitsutaitoa“ eli valkoista magiaa
oli seuraavat lajit:

1) Ennustaminen, joka tapahtui a) vedellä
(myöhemmin paloviinalla tai kiehulla) täytetyyn magian eli jukarin
avulla, b) jotilaan vaatchappaleista, c) aaveista, d) ~~ap~~ arpo-
misella (seulalla, noitarummulla) ja e) päivien valinnalla.

„Aaveet olivat ikäänkuin tulevaisten tapausten
enteitä ja otettiin monenlaisista kohtaamisista ja satunnaisista seikais-
ta. Niinpä korvien sähinä ennusti, että tultaisiin kuulemaan
uutisia; akan kohtaaminen, kynnykseen kompartuminen ja hevo-
sen selästä putoaminen olivat muha pahoja aaveita; naakkojen

1) Kts. Henrik Gabriel Porthanin tutkimuksia. Suomentanut Edv. Rein. Suom.
Kirjallisuuden Seura, Helsingissä 1904. Siv. 173-207.

Toiselle sivulle

C. A. Gottlund sanoo kirjotuksessaan „Vanhojen Suomalais-
ten viisaus ja opin-keinot“: „Hyö (suomalaiset kansat) ovat ensiin-
oik siitä mainittavat, ettei mitkä kansa maailmassa, on tullut niin
ympärikuultuiksi heidän Taikauksista ja Noitumisistaan, kuin tämä
Suomalainen kansa. Nämä keinot ovat heidän kohottaneet ihtiensä
varsin yheksi Opiksi, eli Tietomukseksi; joka kyllä ulkopuolellaan osot-
taikseen, osittain ruakoille ja ourvoille kuvilla, osittain merkellisillä tapauk-
silla, joit' ei yksikään ole vielä tutkinut. Sisällensä osottaa tämä Oppi
yrittä turhuutta, monta myöskin isoa tietoa ja viisautta, joka selittää, että
ehkä Suomalaiset silloin elivät melkeen mielen grimäydessä, niin
oli heidän kuitenkin yhä luonnollinen ehkä erikummainen Viisaus,
joka oli aivan iso, vaikka se tehtiin luonnottomaksi; ja osotettiin ourvolla tavalla.
Tällä heidän viisauvellaan ja turhuuveltaan ylevöivät hyö muita kansoja, ja
piettiin voimaallisimpina ja tietivämpinä muista ihmisistä. Sanottiin kyllä
että hyö olivat hitokessa jorkeleen kanssa, ja siltä saivat sehd viisauvansa etti-
voimansa. Luonnottomalla tavalla ovat ihmiset aina olleet nopeat selittämään
käsitteämättömiä tapauksia; ja jos taikausten harjoittaminen osottaisi Suo-
malaisissa mielen valistamattomuutta, niin eivät hyökien olleet heitä viis-
taammat, jotka taisivat teta uskoa, ja siihen luottivat.“¹⁾

¹⁾ Otava eli Suomalaisia huvituksia. I osa. Tukholmista 1831. Siv. 26, 27

saakuuta, kissan nautkiminen ja poskien tai leuan syhyminen
 merkitsivät vierasten tuloa. Kuoleman enteitä oli monenlaisia, esim.
 se naputus, minkä seinään tekee kuoleman kello (Thermes Pulsa-
torium), koirien ulvonta ja huuhkajien huuto, osaassa oven edessä
 ristissä olevat ojekkorret tai lastut j. n. e.

Päiväin valinta perustui nähtävästi astrologi-
 siin tietoihin. „Heillä oli onnelliset ja onnettomat päivänsi.“ Ala-
 kuun viimeiset ja yläkuun ensi päivät esim. olivat „tyhjiä päiviä“, kos-
 ka kuu silloin oli näkyväton, ja niinä päivinä ei ollut hyviä kyl-
 väi eikä lannoitetta jätton.

2) Sumous, jolla loitsijat lujittivat itseänsä muut-
 ten nostattamia vahinkoja ja onnettomuuksia vastaan ja pystyivät
 torjumaan ja kääntämään ne pois itsestään. a) loitsujien y. m. kei-
 noilla he koettivat tehdä ruumiinsa haavottamattomaksi
 ja turvatuksi kaikenlaisilta aseilta, turvata karjaa petojen
 hyökkäyksiltä, suojata asuntojaan tulelta ja ajopelejään varkail-
 ta sekä menestyksellä puolustaa asiaansa oikeuden edessä. b) Vannot-
 tamisella yrittivät estää luonnonvoimien vahinkoja tuottamasta ja
 vahingollisia eläimiä haittaa tekemästä. c) Manauksilla koetti-
 vät poistaa ja karkottaa karhut, taudit ja onnet pahat itsestään ja
 ystäväistään. d) Varaamisella (käyttämällä ristimerkkiä, kääntä-
 mällä sukut nurinpäin, tekemällä eräänlaisia solmuja, lahjuksella,

300)
uhreilla j.n.e.) arveltiin voitavan luotansa torjua niitten pahain
ihmisten juonet ja hankkeet, jotka taikatemppuillaan kokevat
vahingoittaa. e) Takaisin kääntämisellä luultiin itseään
turvattavan niistä vaurioista ja rikkeistä, mitkä joku viha-
mies oli nostanut. Süsپی koettivat tämän taidon mestarit kää-
ntä saamansa pahut takaisin kateihin. f) Palautuksella koki-
vat loitsijat korjata vammoja ja saattaa kadonneet esineet esi-
tiseen luokkaantumattomaan tilaansa. He pakottivat siten ^{esine-} var-
kaan tuomaan takaisin tavaran ja miehensä vier otetun vaimon
miehen kääntämään rakkautensa takaisin miehensä.

3) Ornen tavottaminen eli tuominen. Tämä
tapahtui osaksi monenlaatuilla salaisilla temppuilla, osak-
si jonkinlaisen kotikongen (denegrist sanoo spiritus familiaris,
"jiritys", me sanoisimme tonkun eli haltian) avulla, joka
hankkii ystävilleen rikkautta, rahaa ja muuta hyvää.

"Pahautekuvia loitsutaitoa" eli musta ma-
gia luetella seuraavat lajit:

1) Silmäin kääntäminen. "Tällöin velhot him-
mentävät luotteillaan niitten ihmisten kaikki aistit, sekä sisäl-
liset että ulkonaiset, ja kaikki sielun ja ruumiin kyvyt sii-
hen määrään, että nämä eivät ole omia kaskijöitään, vaan
ovat kuulevinaan, näkevinaan ja tuntevinaan sitä, jota juuri tah-
dotaan heidän kuulevan j.n.e., tai vahingoittavat itseään." deneg-
rist luettelee, miten jätetään silmiä, korvia, kieltä, mieli-

301)
kuvitusta, miten saatetaan toinen suunnitella, miten vai-
keutetaan hänen liikunto kykynsä tai herrassaan poistetaan
se, ja miten mielen määrin pannaan liikkeelle toisen
tunteita. Kaikkia näitä ilmiöitä kutsutaan nyt hypnotis-
miksi.

2) Noitumus ahtaammassa merkityksessä,
jolloin "jumalattomilla tempuilla väijyvät miellet henket,
menestyksiä ja omaisuutta, eivät näin rikoksellisen tarkoi-
tuoperaan saavuttamiseksi katso mitään keinoa hapeälli-
seksi, kunhan vain asia voi tapahtua saba ja turvassa." Tä-
hän tarkotukseen käytettiin varsinkin noidannuolta eli "ty-
vä", jota kuvailtiin keräntapaiseksi ja joka sai ruumiin sisä-
osien aikran niin ankaraa keijua, että kuolema varmuu-
della seurasi. Myös saattoivat he taudeilla vaurit vihamie-
tä tai saattaa hänet synkhi mielisiksi, halvautuneeksi,
sokeaksi tai onturaksi. Toisen avioliittoakin jyrkivät noi-
dat häiritsemaan ja tehemaan onnettomaksi, hedelmättö-
miksi, riitaiseksi tai muulla tavalla kurjaksi. Oieläpi
pyrittiin turmelemaan vihamiehen luonnetta, niin että hä-
nestä tuli vras, rosvo, avionrikkoja, juoppo, tuhlaaja tai
muulla tavoin gaheellinen henkilö.

3) Puskut ja kiroukset, joilla "täydellä suus-
ta syödettiin vihamiehelleen tai vastustajalleen, jolle pahaa suotiin, on-
nettomuuksia ja toivottiin talle itselleen ja koko hänen heimolleen

kaikkea turmiota. Nämä toimitettiin määrättyillä menoilla ja lu-
vuilla, joihin lisäksi tuli kaikkenaikaisia jumalattomia apukeinoja."

Apuneuroista, joita loitsijat - sekä valkoiset
että mustat - käyttivät toimituksissaan, mainitsee Leningvist m. m.

1) Taikamerkit, kirjaimet, numerot tai muun-
laiset merkit, joihin viime lisäti 2) taikakalut, esim. ^{seulut} ~~not~~ roottaruomut j. n. e.

3) Sanat, s. o. sanat ja lyhemmat lauseimat,
joilla poistettiin tauteja, lumottiin käärmeitä j. n. e.

4) Luvut, s. o. syntyisanat ja varsinaiset loit-
sut.

5) Menot ja temput. "Niinpä täytyy ennen
auringon nousua kulkea monet kerrat hautuumaitten ympäri, hau-
data sinne tänne ihmisluuta, silmiään kääntämättä viskata esine, mi-
eli hyvääsi, taakse, ripustaa taikakala kaulaan tai rentaan, silmiä
räpäyttämättä, yhdellä henzenvedolla juosta määrätty matka" j. n. e.

6) Ikmeelliset, intoilevat mielenhäikätykset ja
elheet. "Jos on nostettava tai poistettava paha, niin tähän toimiaan ryh-
dytään kauhistuttavilla ja ihäältä kuin vairoisilla elkeillä, muttinalla
ja ruumista sinne tänne mutkistelemalla."

7) diittit jeholaisen kanssa. "Ei näet ole epäile-
mistä siitä, että on ollut sellaisia, jotka ovat menneet niin pitkälle ju-
malattomuudessa ja typeryydessä, että ovat vihkinet itsensä Jumalan ja
ihmiskunnan viholliselle, sillä lailla saadakseen jumalattomissa yri-
tyksissään hänen ikuisista apunaan. Todenmukaista on, että jumalattomuus-

den siemen on peräisin pakanuudesta. Sillä me olemme yllä osotta-
neet, että esivanhempiamme uskoivat löytävän joitakin jahoja haltioi-
ta ja henkiä, joiden apua muutamut pyypivät."

Olemme ~~tavalla~~^{ten} ~~saaneet~~ ulkopuolteissaan jok-
seenkin tygdyttävän kuvan niistä salaisista menetelmistä - mi-
käli niitä tunnetaan, - joita tavallisesti kututaan nimellä ma-
gia eli taikuu. Kalevalakin on täynnä tätä magiaa. Kaik-
ki sen sankarit ovat loitsutaitoisia, Lemminkäinen, Ilm-
inen, Joukahainen, Louhi ja ennen kaikkea Väinämöinen, jonka
sanojen ja laulun ~~se~~ sekä soiton mahdille ^{ei ole ainoastaan} ~~on seurotaan~~ lumoo,
vaan suorittaa luon ja ihmeitä tekevä voima. Taikakalun esi-
telään Lemminkäisen karsa, joka äidin ja vaimon nähden vuoti ver-
ta, kun kuolo oli Lemminkäistä kohdanneet. Väinämöinen tur-
vautuu kerran arpomiseen, kun kuu ja päivä olivat lakanneet
paistamasta (49: 75-110). Niinkään kerrotaan hänestä, että
hän paranteli sairaita sekä voiteilla että magneetisilla katoilla,
seksi kätten päälle panemisella että juhaltamalla, ja seki ru-
kouksella että loitsuilla (45: 313-362). Huomion ~~ei~~ kuiten-
kaan Kalevalan lukiessa niin suuresti kiinnny näihin ma-
gillisiin yksitgisseikhoihin, koska ne sunä enimmäkseen
esiintyvät luonnollisina ja joka päiväisinä seiviseikhoina.
Juoni, sen ylevisältö ja kuvauksen esteettinen ohjisuus herit-
tävät ^{suurimman} ja pysyvimmän mielenkiinnon. Mutta
kysymys, minkä jokainen tarkkaavainen lukija tekee # väänd!

jätön toiselle sivulle

itselleen, on: „ei suinkaan tuonlaisissa kertomuk-
sissa ole mitään todellista pohjaa ja perää?!” ja moni
lukija epämielillä vastaa itselleen: „ei tietenkään!”

Tässä kuitenkin on vironaisuus paikal-
laan. Jyökki kieltäminen ei juthalle vie. Kuten prof.
Schurtz edellä toistamissamme sanoissa huomauttaa,
ei nykyajan tutkija enää ole samassa asemassa kuin va-
listusajan tiedemies. Me tunnemme jo virallisesti sik-
si paljon ihmissielen salaisista ^akykyistä (esim. hypno-
tismia*, selvänäköisyyttä, psykometriaa), että leimaam-
me itsemme tietämättömiksi tai humbugitieteilijöiksi,
jos vain kohautamme olkapäitämme „saduille” ja „ih-
metarinoille”.

Mitä tämän kirjän tekijään tulee, ei hänellä
ole mitään syytä kieltää maagillisten ilmiöiden ja magian
todenperäisyyttä. Päinvastoin hänen — onan kokemuksensa
nojalla — täytyy tunnustaa, että hän tietää esseen edellä
lueteltujen ilmiöiden jätävän yhtä todellisuuden kanssa, vieläpä
voisi mainita semmoisia, joita edellä ei ole lueteltu. Kuitenkaan
tämä ei merkitse, että hän siveellisesti katsoen niitä sem-
moisenaan hyväksyisi.

Emme ^{näit} ihmettele yleistä mielipidettä ja niitä arvostelijoita, jotka tuomitsevat ~~kaiken~~ taikun ja magian oleelliseksi ~~turnus~~ ^{turnus}merkeiksi kaikelle sille maailmankatsomukselle, jonka katse ei ulotu nykyistä maallista elämää ulommaksi. Pikkumaista ja alhaista on todella tuo alituinen huolehtiminen aineellisen elämän ^{edusta ja tarpeista} ~~menestyksestä~~ ja sen turvaamisesta, ja epäilemättä rehellinen työ ja vilpittön käyttö on aika myöten parempaa magiaa kuin kaikenlaiset loitot ja temput. Valistus, sivistys ja kristillinen maailmankatsomus on tässä suhteessa kieltämättä vaikuttanut kohottavasti kansoihin. Mutta yleinen mielipide ja arvostelu riippuu siitä käsityksestä magiasta, mikä on vallalla. Jos käsitys muuttuisi, muuttuisi arvostelukin.

Emme suinkaan tässä tahdo yrittää muuttaa yleistä käsitystä magiasta. Tahdomme vain lausua julkisesti ^{joka lukijalle kyllä kienee ja selviää} oman mielipiteemme, että magia todellisudessa ja alkuperäisessä on perin toista kuin yllä kuvatut temput ja loitot. Todellisudessa magia on toimintaa näkymättömässä maailmassa ja siis yhtä tiedon kanssa. Tietäjä on juuri ihminen, joka hallitsee joitain voimia näkymättömässä maailmassa, ja sentähden hänen toimintansa tietäjänä asianmukaisesti on magian eli magillista toimintaa. Kaukana siitä, että tämä toiminta ~~oli~~ ^{on} lähkeksi aineellisen ja fyysisen elä-

305)
män alalla, sen tarkotuksetpäät päinvastoin ovat yhä yhä
listä ja henkistä ^{si siveellistä} laadua. Todellinen magia ei koske ruu-
nnilliseen elämään muuta kuin välillisesti, se edistää vain
henkistä kasvua ja ihmiskunnan sisäistä sivistystä. Muun-
lainen magia, ~~on~~ milloin suna todella käytetään salaisia voia-
mia, on gimalallisen kyyryä prostituovimista.

Tietäjä maagillisessa toiminnassa ilmenee
hänen tapansa suhtautua ympäröivään maailmaan ja ihmis-
kuntaan. Eräs puoli hänen toiminnastaan on suorastaan kasvat-
tavaa laatua, on itse asiassa kasvatusta. Hänen tehtävänsä
on kasvattaa ihmisiä, vaikuttaa heihin, vieläpä saada
muutamia heistä oppilaiskseen. Voimme siis sanoa, että
magia tässä rajoitetummassa merkityksessä on se sie-
lullinen menetelmä, jota tietäjä käyttää kasvattamaan
ihmisiä ja kangeissaan itselleen oppilaita.

^{magista} ^{Kalenderin} Seuraavassa tarkomme esittää pari puo-
rellta ~~lasta~~ tietäjien kasvatustavoista, ja silloin samalla
selviennee, minä tähden kutsumme niitä maagillisiksi
eli yhteisnimityksellä magiaksi.
